

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtru[m] eade[m] numero sit fides & formata, & informis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Secundum ipsum, & ueritatem, quod fides est habitus altior practico, & speculatio prehabens eminenter utrumque, sicut sensus communis respectu sensuum propriorum, & propterea utrumque opus habet sed loquedo ut plures, & comparado ad hoc duo, sub speculatio comprehenditur. Hac autem esse mentem auctoris patet, si ex eo, quod i theologia sciencia, qua uirtualiter continetur in propriis, quorum est fides, est huiusmodi, ut i primo libro ostensum est: tum ex eo, quod doctina spiritus sancti, quae ex fide emanat, sunt huiusmodi, ut infra patebit. Esse autem hanc doctrinam secundum ueritatem, eminentia diuinae cognitionis, cuius fides est im-

mediata est actus intellectus, quae obiectum huius actus est uerum, quod proprie pertinet ad intellectum, & ideo necesse est, quod fides, quae est proprium principium huius actus, sit in intellectu sicut in subiecto.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Augustinus fidem accipit pro actu fidei, qui dicitur consistere in credentium uoluntate, in quantum ex imperio uoluntatis intellectus credibilis assentit.

AD SECUNDVM Dicendum, quod non solum oportet uoluntatem esse promptam ad obediendum, sed etiam intellectum esse bene dispositum ad sequendum imperium uoluntatis: sicut oportet concupiscibile esse bene dispositum ad sequendum imperium rationis. & ideo non solum oportet esse habitum uirtutis in uoluntate imperante, sed et in intellectu assentiente.

AD TERTIVM Dicendum, quod fides est in intellectu speculatiuo sicut in subiecto, ut manifeste patet ex fidei obiecto: sed quia ueritas prima, quae est fidei obiectum, est finis omnium desideriorum, & actionum nostrarum, ut patet per Augustinum in i. de Trinitate, inde est, quod per dilectionem operatur sicut etiam intellectus speculatiuus ex tensione fit practicus, ut dicitur in 3. de anima.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit forma fidei. Vnum quodque enim sortitur speciem per suam formam. eorum ergo, quae ex opposito diuiduntur, sicut diuerse species unius generis, unum non potest esse forma alterius: sed fides, & charitas diuiduntur ex opposito. primo ad Corinthios. sicut diuerse species uirtutis: ergo charitas non potest esse forma fidei.

¶ 2 Præterea. Forma, & id cuius est forma, sunt in eodem, quia ex his fit unum simpliciter: sed fides est in intellectu, charitas autem in uoluntate: ergo charitas non est forma fidei.

¶ 3 Præterea. Forma est principium rei: sed principium credendi ex

modus datus ab imperante informat actum imperatum, ideo uirtus imperans, forma dicitur uirtutis imperatae. Et iuxta hunc sensum queritur, an fidei forma sit charitas.

In responsione ad secundum in eodem articulo, aduerte quod si comparatio fiat uirtutis ad uirtutem, aut actum, aut actus ad actum, extrinseca inueniuntur, quonia hæc in uoluntate, illa in intellectu. Sed si comparatio fiat actus imperati ad modum, quem ab imperante suscipit, sic inuenitur intrinseca, eo tamen modo, quo modus actionis est in ipsa actione, ut modus eius. Et similiter si comparatio fiat actus ad speciem denominationem, quam ab extrinseco obiecto uirtutis imperantis habet, intrinseca inuenitur, eo tamen modo, quo denominatiua relatio ab extrinseco, dici potest intrinseca. Auctor autem, quia uirtute uirtuti comparat, optime dicit eam esse formam extrinsecam uirtutis, & actus eiusdem.

In responsione ad tertium eiusdem articuli, aduerte, quod quia argumentum non tendebat directe ad impugnandum, quod charitas est forma fidei, sed indirecte hoc modo, quia probabat, quod obedientia est magis forma fidei, quam charitas, & ex hoc sequeretur, quod charitas non esset simpliciter forma fidei, ideo auctor ad intentum principale respiciens dicit, quod quia a charitate non solum formatur fides, sed etiam obedientia, & quæcunque alia uirtus prouia fidei, ideo charitas simpliciter est forma fidei, ut pote forma omnium, quicquid fit de illarum informatione respectu fidei. Hoc enim ex huius questionis articulo patet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod charitas dicitur esse forma fidei, in quantum informat actum ipsius. Nihil autem prohibet unum actum a diuersis habitibus informari, & secundum hoc ad diuersas species reduci ordine quodam, ut supra dictum est, cum de actibus humanis in communi ageretur.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod etiam ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunque alia uirtus possit præcedere actum fidei rationabiliter formatum a charitate, sicut infra patebit: & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

AD SECUNDVM Dicendum, quod obiectio illa procedit de forma intrinseca. Sic autem charitas non est forma fidei, sed prout informat actum eius, ut supra dictum est.

1.2. q. 1. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

Ar. 1. huius q. 18. ar. 1.

D. 307.

1.2. q. 18. ar. 6. & q. 9. & q. 56. ar. 1.

In cor. ar.

q. 18. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

q. 18. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

q. 18. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

q. 18. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

q. 18. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

q. 18. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

q. 18. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

q. 18. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

q. 18. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

q. 18. ar. 9. & q. 18. ar. 6.

significat fidem, quae est in existentibus extra charitatem. Et est sermo de fide una & eadem numeraliter, an ipsa & fiat de informi formata, cum Christianus penitens affectu charitatem: & de formata informis, cum existens in charitate labitur in peccatum mortale, furti, uel homicidij, manens fidelis.

In corpore eiusdem articuli, dubium occurrit circa illud dictum, Id quod pertinet ad uoluntatem, non per se pertinet ad fidem. Hoc enim contradicit doctrinae superius traditae. Subiectum namque per se ipsius fidei per se pertinet ad fidem, ita quod uariat ipsam, ut patet inductiue de omnibus per se subiectis uirtutum, & habituum: sed intellectus non absolute, sed motus a uoluntate est per se subiectum fidei, ut praedictum est. ergo id quod pertinet ad uoluntatem, scilicet ipsa motio a uoluntate, pertinet per se ad fidem, ita quod uariat ipsam uarietate corruptionis. Si enim ab intellectu auferas ly, motus a uoluntate, impossibile est, quod remaneat fides, nisi ex quo. Rur ergo ratio litera super dicta propositione fundata.

Ad hoc dicitur, Ad uoluntatem aliquid potest pertinere dupliciter. Primo, secundum substantiam: secundo secundum perfectionem. Id quod pertinet ad uoluntatem secundum ipsius uoluntatis substantiam, est actus eius: & de hoc dictum fuit, quod per se pertinet ad subiectum fidei: & conceditur, quod uariet fidem, ut arguendo tangitur. Id uero quod pertinet ad perfectionem uoluntatis, est bonitas, laudabilitas &c. actus. Hoc enim fit per habitum charitatis in proposito. Et de hoc dicitur hic, quod non per se spectat

formis non fiat formata, nec e converso, quia ut dicitur 1. ad Corin. 13. cum uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est: sed fides informis imperfecta est respectu formatae. ergo adueniente fide formata, fides informis excludit, ut non sit unus habitus numero.

2. Praet. Illud quod est mortuum, non fit uiuum: sed fides informis est mortua, secundum illud Iaco. 2. Fides sine operibus mortua est: ergo fides informis non potest fieri formata.

3. Preter. Gratia Dei adueniens non habet minorem effectum in homine fidei, quam infideli: sed adueniens homini infideli, causat in eo habitum fidei: ergo etiam adueniens fidei, qui habet prius habitum fidei informis, causat in eo alium habitum fidei.

4. Preterea. Sicut Boet. dicit, Accidentia alterari non possunt: sed fides est quoddam accidens. ergo non potest eadem fides quadoque esse formata, & quandoque informis.

SED CONTRA est, quod Iaco. 2. super illud, Fides sine operibus mortua est, dicitur * gl. quibus reuiuiscit. ergo fides, quae erat prius mortua, & informis, fit formata, & uiuens.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc fuerunt diuersae opinioniones. Quidam enim dixerunt, quod alius est habitus fidei formatae, & informis: sed adueniente fide formata, tollitur fides informis. Et similiter, homine post fidem formatam peccante mortaliter, succedit alius habitus fidei informis a Deo infusus. Sed hoc non uidetur esse conueniens, quod gratia adueniens homini, aliquid Dei donum excludat: neque et, quod aliquod Dei donum homini infundatur propter peccatum mortale. Et ideo alii dixerunt, quod sunt quidam diuersi habitus fidei formatae, & informis: sed tamen adueniente fide formata, non tollitur habitus fidei informis, sed simul manet in eodem cum habitu fidei formatae. Sed hoc etiam esse inconueniens, quod habitus fidei informis in habente fidem formatam, remaneat otiosus. Et ideo aliter dicendum, quod idem est habitus fidei formatae, & informis. Cuius ratio est, quia habitus diuersificat secundum illud, quod per se ad habitum pertinet. Cum autem fides sit perfectio intellectus, illud per se ad fidem pertinet, quod pertinet ad intellectum. Quod autem pertinet ad uoluntatem, non per se pertinet ad fi-

dem, ita quod per hoc fidei habitus possit diuersificari. Diffinitio autem fidei formatae, & informis est secundum id quod pertinet ad uoluntatem, id est, secundum charitatem: non autem secundum illud, quod pertinet ad intellectum. Unde fides formata, & informis, non sunt diuersi habitus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uerbum Apostoli est intelligendum, quando imperfectio est de ratione imperfecti. Tunc non oportet, quod adueniente perfectione, imperfectio excludatur: sicut adueniente aperta uisione excluditur fides, de cuius ratione est, ut sit non apparentium: sed quando imperfectio non est de ratione rei imperfecte, tunc illud numero idem quod erat imperfectum, fit perfectum, sicut pueritia non est de ratione hominis: & ideo idem numero qui erat puer, fit uir. Informatas autem fidei non est de ratione rei perfectae, sed per accidens se habet ad ipsam ut dictum est. Unde ipsamet fides informis fit formata.

AD SECUNDUM dicendum, quod illud quod facit uitam animalis, est de ratione ipsius: quia est forma essentialis eius, scilicet anima. Et ideo mortuum fieri uiuum non potest, sed alia specie est, quod est mortuum, & quod est uiuum: sed id quod facit fidem esse formatam, uel uiuam, non est de essentialitate fidei: & ideo non est simile.

AD III. dicendum, quod gratia facit fidem non solum quando fides de nouo incipit esse in homine, sed et quando fides durat. Dicitur * c. l. n. supra, quod Deus operatur iustificationem hominis, sicut Sol semper operatur illuminationem aeris. Unde gratia non minus facit adueniens fidei, quam adueniens infidelis in utroque operatur fidem, in uno quidem confirmando & procedendo, alio de nouo creando. Unde potest dici, quod hoc est peccatum, quod disponit subiectum, quod gratia non causat fidem in eo qui habet: sicut econtrario secundum peccatum mortale non tollit gratiam ab eo, qui eam amittit per peccatum mortale praecedens. AD IIII. dicendum, quod per hoc quod fides formata sit informis, non mutat ipsa fides, sed mutatur subiectum fidei, quod est anima, quod quadoque quidem habet fidem sine charitate, quod autem cum charitate.

ARTICVLVS V.

Utrum fides sit uirtus.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur quod fides non

Gl. interlin. ibid.